

si alia quae hoc capite et deinceps explicantur laus. His omnibus tanquam armis oppugnavit sponsam, his telis conflixit, his charitatibus vinculis attraxit, his illam sibi ipsi violenter eripuit. Accedit quod verbum graecum $\alpha\gamma\alpha\alpha$ id plane significat: unde $\alpha\gamma\alpha$, dicitur acies; et idem non obscure innumi Septuaginta dum vertunt, quia *vincineta charitate ego*; et Symmachus, $\alpha\gamma\alpha\alpha\alpha\alpha\alpha\alpha\alpha\alpha$ $\alpha\gamma\alpha\alpha$, quod est quasi instrumentum et telum amoris.

Huc pertinet expositio Cassiodori et Bedae, qui « ordinavit in me charitatem » sic exponunt, q. d. Deus prior dilexit me, itaque me ad se redmandum compulsi. Addit Beda Deum ordine quodam homines dilexisse, q. d. « Omnia quidem membra mea, omnes electos pia sibi charitate copulavit, sed eminentiora quaeque ampliori, ut decet, affectu complexus est. Omnes quippe dilexisse patet ex illis verbis: Cum dilexisset suos, qui in mundo erant, in finem dilexit eos. Et tamen indulgentior in quemdam amor intimatur, cum dicitur: Discipulus ille, quem diligebat Jesus. » Adjungit Beda deinde Deum suam hanc in Ecclesiam charitatem, quibusdam profectum gradibus per temporum intervalla monstrasse.

Octavo, Septuaginta vertunt, *ordinate super me charitatem*, ut sicut sponsus sponsam amicit, sic vice versa sponsa sponsi nuptias ambiens, dicat sociabus: Eia meam charitatem ordinale, ac velut instructam aciem sponso meo proponite, ut is in amoris domo ab amore meo vincatur, mihi que in sponsum se dedat. Unde subdit: « Fulcite me floribus, stipate me malis, quia amore languo, » q. d. Significate sponso amoris mei vehementiam, et ex ea languorem, ut is eo vulneratus amori succumbat, meque sui amatissimam vehementissime redamet: charitatis ergo acie et vexillo, non tantum contra omnia adversa, sed etiam contra Deum configimus et superamus, sicut Jacob cum eo conflixit, indeque vocatus est *Israel*, id est *dominans Deo*, Genes. XXXII, 28. Talis charitatis athleta, imo dux et ductor erat S. Paulus, qui prouide charitatis aciem instruens: « Quis, inquit, nos separabit a charitate Christi? tribulatio? an angustia? an fames? an nuditas? an periculum? an persecutio? an gladius? etc. Certus sum, quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque instantia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque profundum, neque creatura alia poterit nos separare a charitate Dei, quae est in Christo Jesu Domino nostro, » Rom. cap. VIII, vers. 35 et 39.

Denique vox *vexillavit*, et *vexillum* significat Ecclesiam et sponsam esse militantem per totam iane vitam, ac continuo configere debere cum demone, mundo et carne; sunt enim haec due civitates, scilicet Dei et diaboli, sive piorum et impiorum, inter se contrariae et hostiles, quo perpetuo inter se configunt, ut docet S. Augustinus, lib. *De Civit.* Unde et noster fundator S. Ignatius in lib. *Exercit. spiritual.* exercitium proponit duo-

rum vexillorum: unum est Christi, alterum Luciferi, ac quisque milites conscribit, et quos potest, ad suum vexillum advocat. Vexilli Christi insigne est charitas, Luciferi cupiditas. Porro in *cella vinaria* utriusque, bibitur utraque; ubi rursus alluditur ad eos qui conscribunt milites: hi enim in tabernis hospitantur, ibique adventantibus vina propinantes, sic eos ad nomen militum dandum alliciunt. Rursus Cosaki, Hollandi, aliique plures, cum quid arduum et periculosum aggredi volunt, solent dolia vini (idque subinde adusti) militibus proponere, ut vino estuantes metum mortis ponant, ac animosi in hostem ruant. Sic Christus sanguine suo nos in Eucharistia potat, ut ejus amore ebrui, in mortem et martyrium, si opus sit, generose procuramus.

Tropologica, charitas eminet ceteris virtutibus, et super omnes vexillum erigit, ad illudque omnes convocat; quod si illud sequantur, omnia transcendunt, seseque magna laude et meritis cumulant, ut docet Apostolus, I Cor. XIII, 4: « Charitas, inquit, patiens est, benigna est, » etc. Hinc charitas ceteras virtutes quasi acies Dei ordinat: *Primo* loco ponit fidem; *secundo*, humilitatem; *tertio*, spem; *quarto*, poenitentiam; *quinto*, patientiam; *sexto*, misericordiam, etc. Rursus hinc ordo charitatis virtutes ipsas stabilii, facitque firmas et solidas. Unde S. Ambrosius, *Psalm. cxvii*, *serm. 5*, vers. 1, legit, *constituite in me dilectionem*, sique explicat: « Bona stativa (statio et munio militaris) ubi plentitudo est charitatis. » Nyssenus vero, *homil. 4*, Graecum $\alpha\gamma\alpha\alpha$, refertens ad $\alpha\gamma\alpha\alpha$, id est ordines militares, vertit, tum *ordinate*, tum *constituite et confirmate*: « Quoniam, inquit sponsa, quae primo fuerat dilecta, per inobedientiam fuit inter inimicos repleta, nunc ad eandem reversa est vitam, per charitatem Domino conjuncta, ea nunc dicit: Confirmate mihi hanc gratiam, eamque stabilem facite et immobilem, vos amici sponsi, studio et diligentia mihi conservantes propensionem ad id quod est melius. »

Denique arma, id est officia charitatis, sunt invicta, nec quis eis resistere valet, juxta illud cap. viii, 6: « Fortis est ut mors dilectio, dura sicut infernus emulatio, etc. Aque multae non poterunt exstinguere charitatem, nec flumina obruent illam. » Quin et philosophi idem senserunt: « Si vis amari, inquit ille, ama. »

Ut praestem Phyladen, aliquis se praestet Orestem: Hoc non fit verbis, Marce, ut amaris ama.

Vis ergo inimicium superare, imo subjungere, tibi que facere amicum, preveni cum offensis et beneficiis: sic enim « carbonis ignis congeres super caput ejus, » Rom. XII, 20.

Hinc S. Augustinus, lib. *XV De Civit. cap. xxii*, docet quod virtus non est aliud quam ordo amoris, nec vitium aliud quam inordinatio amoris. Omnis enim creatura, inquit, cum bona sit, et

litara,
Gibula,
et Lugi
fieri.

Tropolo
gice, de
hinc ve
nitium e
vixi vix
tutaria.

bene potest amari, et male: bene, scilicet ordine custodito; male autem, ordine perturbato, etc. « Unde mihi videtur, quod definitio brevis et vera virtutis, ordo est amoris, propter quod in sancto Cantico canticorum cantat sponsa Christi, civitas Dei, ordinate in me charitatem. Hujus igitur charitatis, hoc est dilectionis et amoris ordine perturbato, Deum filii Dei neglexerunt, et filias hominum dilexerunt. Quibus duobus nominibus satis civitas utraque discernitur. » In civitate enim Dei est ordo amoris, in civitate vero diaboli est inordinatio amoris: quia pii amant Deum super omnia, creaturas omnes propter Deum; impii vero plus amant creaturas, v. g. honorem, aurum, delicias, quam Creatorem. Porro quia ordo hinc charitatis est dilectio, ideo Ecclesia et anima sancta petit ab angelis et viris sanctis: « Ordinate in me charitatem, » juxta Septuaginta. Unde S. Hieronymus, *epist. 8 ad Marcellum*: « Dilectio, ait, ordinem non habet, et impatientia nescit mensuram; unde in Cantico quasi difficile praecipitur: Ordinate in me charitatem. »

Huc accedit S. Bernardus, *serm. 49*, qui per ordinationem charitatis accipit discretionem, quae temperat et dirigit zelum: « Semper quidem, inquit, zelus absque scientia minus efficax, minusque utilis invenitur; plerumque autem et perniciosus valde sentitur. Quo igitur zelus fervidior, ac vehementer spiritus, profusiorque charitas, eo vigilantiori opus scientia est, quae zelum supprimit, spiritum temperat, ordinat charitatem. »

Porro Aponius docet ordinatam esse in Ecclesia charitatem, cum ipsa illam didicit ex contemplatione summi ordinis, qui est in S. Trinitate: « In quo ordine charitatis, inquit, quid aliud credendum est primum imbuti, nisi ut credat et agnoscat *primam* debere Patrem nominari, in quo Filius semper, ut verbum in voce; *secundum* Filium, in quo semper Pater; *tertium* Spiritum Sanctum, qui vera ratione de voce et verbo de Patre et Filio procedere comprobatur, secundum illud initio Decalogi: Diliges Dominum Deum tuum, in toto corde tuo; secundum ordo est: In tota anima tua; tertius ordo est: In tota virtute tua. »

Plura de ordine et ordinanda charitate, vide apud S. Bernardum, *serm. 49* et *50*, ubi ordinem hinc dilectionis assignat, ut dilectioni hominis, Dei dilectio praeparatur, et in hominibus ipsis perfectiores infirmioribus, caelum terrae, eternitatis temporis, anima carnem. Adidit charitatem meliores semper praeparare in affectu, sed non in actu: nam actu major dilectio et cura adhibenda est magis egentibus, et his quorum cura tibi commissa est, quam exteris, licet sanctioribus. Sed audi pauca e multis: « Da mihi hominem, qui ad cetera quaeque Dei ordinato intendat amore, despiciens terram, suspiciens caelum, utens hoc mundo tanquam non utens, et inter utenda et fruenda infinito quodam mentis sapore discernens,

ut transitoria transitorie, et id duntaxat quod opus, et prout opus est curet, referenda desiderio amplectatur aeterno: talem, inquam, da mihi hominem, et ego audacter illum sapientem pronuntio, cui nimirum quaeque res revera sapienter prout sunt, et cui in veritate aetere securitate competi gloriar, et dicere, quod ordinavit in me charitatem. » Vide et de ordine charitatis S. Thomam, et scholasticos, tract. *De Charitate*.

Haec omnia facile est aptare, tum animae sanctae, tum B. Virgini, in qua adeo fuit ordinata charitas, ut mallet mori filium suum, quam animam perire. Audi Rupertum, qui eam sic loquentem inducit: « Jam dudum docuerat mihi charitatis ordinem, ut dolorem quidem, et iusti doloris gladium in mente vel anima portare, non tamen averti propositum Dei cupere, proventurum ipsi ad gloriam et honorem, et humano generi ad perpetuum salutem. »

Vers. 5. FULCITE ME FLORIBUS, STIPATE ME MALIS: QUIA AMORE LANGUEO.

Pro *stipate me malis*, hebraice est, *sternite me in pomis*; Targuma, *sulsterne milu mala*; Vatablus, *corroborate me malis*; Septuaginta, *constipate me in malis*; Scholustici, *circumdate me malis*; alii, *anglomerate mala poma*, scilicet odorata, ut aurea, citria, punica, etc. Syrus, *posuerunt me in deliciis, circumvallarunt me malis, quia amore infirma sum*. Pro hebraice est $\alpha\gamma\alpha\alpha$ *ascischoth*, quod hebraizantes vertunt, *laganis, sypphis, calcicibus sivi*. Verum jam in cella vinaria vino oppulsa erat sponsa. Quare Noster melius vertit, *floribus*, tum quia flores respondent malis, tum quia solent deliquentem patientes odore leni et suavi, qualis est florum, animam halitumque revocare. Unde et Septuaginta vertunt, *unguis*, id est *unguentis*, quae e floribus odoratis fiunt: ubi tamen nota Origenes: « In Graeco, inquit, habetur: Confirmate me in myrris; myrrin genans quoddam arboris nominans, quod Latini putantes *myrra* dictum, unguenta interpretati sunt. » Origenes ergo pro *unguis*, id est *unguentis*, legit *myrras*, id est *arboribus myrris*, hoc est, flore vel lacryma myrrae: flos enim suo odore refocillat languentes, non arbor. In homilia autem versa e S. Hieronymo r'fertur ex alio interprete, *vananinis*; *vananthe* autem est flos vitis, sive labruscae, cum floret. Vide Dioscoridem, lib. V, cap. III, et lib. I, cap. LVII.

Rursus clare Symmachus vertit, *recumbere me facite in flore*. Videtur ergo Noster aequae ac Septuaginta et Symmachus hebraeum *asith* interpretari flores. forte a radice $\alpha\gamma\alpha$ *asith*, id est *ganisus* est; flores enim sunt veris lelutia, camporum ritus, nature hominisque gaudium. Sic, *Isa. xvi*, 7, dicitur: « His qui letantur (hebraice est $\alpha\gamma\alpha\alpha$ *lauschschin*) super muros cocci lateris, » uti vertunt Noster et Symmachus, ut *asith* roeuerit quiddid exillarar et letitiam conciliat. Aut certe $\alpha\gamma\alpha\alpha$ *asith* sump. et Noster pro $\alpha\gamma\alpha\alpha$ *asith*,

Baritas
Tropo
gice, de
hinc ve
nitium e
vixi vix
tutaria.

Vix
set
de
est
de
est
de
est
de

Id est flores: litteræ enim ψ et χ cum sint affines, et ejusdem quasi soni, subinde inter se commutantur. *Aleph* autem initiale sumitur, ut hæmanticum et formativum nominis. non vero ut radicale: quare *aisoth* hic idem est, quod *tsithot*, id est flores. Denique *aisoth* proprie significat fundamenta sive fulera, que hoc loco languoris infundenda sunt, puta refocillantia, et animam ex deliquio ad se revocantia: talia autem sunt flores, zimlesque res odorifera.

Sponsa in cella vinaria adeo vino amoris divini sese opplevit, ut, recedente sponso, ex amoris vehementia linqueretur animo, deficeret et collaberetur. Advocat ergo socias, eisque inelamat: Ferte suppetias, flores et poma labanti admove, quorum fragrantia spiritum fugientem rovoem, aggestu vero quasi throno et cervicalibus erigat et sustentet erecta. Sic languere cepit Ecclesia, postquam Jesus, instituto in ea venerabili Sacramento corporis et sanguinis sui, Spiritum Sanctum misit, qui corda fidelium incredibili ardore charitatis et martyrii et ferventi zelo quamplurimos alios secum ad æternam gloriam perduciendi, inflammavit. Hinc enim illa medullitus erumpentia: « Cupio dissolvi et esse cum Christo. Quis me liberabit de corpore mortis hujus? Vivo ego, jam non ego, vivit autem in me Christus. Tu scis, Domine, quia amo te. » Ita S. Bernardus, *serm.* 51: « Post ista omnia, inquit, sponso more suo succedente, illa languere amore se perhibet, id est præ amore. Quo enim gratiorem experta fuerat presentiam, eo postmodum absentiam molestiorem sensit. Subtrahit nempe rei, quam amat, augmentato desiderio est; et quod ardentius desideras, carere ægrius. Rogat proinde ista interim odoramentis florum ac fractuum confoveri, quousque denovo revertatur, quem molestissime sustinet memorantem. »

Porro rebus odoratis ut floribus spiritus animales di, ac vires deficientes refici et instaurari per haultum suaven rei odoriferæ olfactu attractum, docent medici et physici, ut Hippocrates, *lib. De alimentis*, sub finem; et Galenus, *De Utilit. respirit.* cap. v, ubi asserit necessarium esse ex ingenti inspiratione per nares, præcipuum alimentum partem animalis spiritui suggeri; et Avicenna agens de curatione syncope affirmat, spiritum maxime nutriri bonis odoribus.

Quæres, quoniam sint flores et mala, quibus se loci petit sponsa?

Primo, noster Sanchez ac Joannes Carmelita accipiunt ipsum Christum, qui se vers. 1, vocavit *florē campi, lilium convallium, et malum inter ligna sylvarum*. At ergo sponsa: « Fulcite me floribus, » etc. q. d. Statuite me in sinu atque complexu sponsi. Quod statim magis explicat, describitque quale fulcimentum illud florum, et sponorum stipatio futura sit, dum dicit: « Leva ejus sub capite meo, et dextera illius amplexabitur me. » Quod nihil est aliud, quam floribus ac

promis, de quibus hic, sustineri atque fulciri: quia super flores et poma, id est supra sponsi sinum, recumbit et quiescit.

Porro Joannes Carmelita sic explicat, quasi sponsa dicat socias: Sponso meo, qui est flor campi et malus inter ligna sylvarum, sustinete me deliquim animæ ob ipsam patientem. Stipate me malis, id est sponso velut igneo vallo me circumdate, ut ejus incendio sensim adurax, donec me velut phœnicem morti se devoventem, ignis expetitus absumat. Videtur ergo sponsa phœnicem æmulari, cujus, cum moritura est, hoc est ingenium, ut legat arborum aromaticarum surculos, et florum eucemina, ut nidum construct, in quo jacens excitato comburitur igne. Carpi surculos cinnami, amomi, thuris et arbuscularum similitum, nardi aristas et flores assimiles. Sic sponsa, ex arbore mali et floribus campi, juxta sensum expositum concinnari sibi nidum possit, in quo jacens mortem præstoletur, per ignem sponsi transitura, moritura sibi, ac in sponsi viliam transferenda.

Secundo, tres Patres apud Theodoretum, Philo Carpathius et Nyssenus per flores et mala accipiunt virtutes et dona Spiritus Sancti, ac presertim donum fortitudinis, quod animam labantem corroborat. Porro Philo stipate me malis, explicat, q. d. « Sepelite me in numero iustorum. » Alii per flores et mala accipiunt consolationes celestes, quas Deus animabus sanctis in desolatione immittit.

Tertio, plane et genuine Titelmanus: Flores, inquit, et mala, sunt diæta et facta suavissima et mellitissima Christi, quorum memoria et meditatione Ecclesia et anima pia languens ejus desiderio, se sustentat et roborat, donec eum facie a faciem videat, ejusque presentia fruatur, sicut sponsa sponsi absentis amore languens, illius verbis et promissis litterisque et munusculis, quæ apud se asservat, seipsam consolatur, tempusque fillit, donec is redeat, et ore ad os cum ea colloquatur.

Huc accedit Theodoretus, qui per flores, vel, ut ipse ex Septuaginta legit, unguenta et mala accipit memoriam Christi: « Fulcite me unguentis, » hoc est, inquit, confirmate me et communitate sponsi suavitate, ne quid me concutiat et labefacet. Fragrantia illa assidua me cumulate, ne sponsi obviscar, et ad alia aberrerem. Malis, hoc est, sponsi fractibus me constipate, ut sub umbra illius sedens, et unguentis ejus delectata, fructuque constipata, perpetuam ipsius memoriam conservem: illius enim amore sum satia, cum ipse sit sagitta electa, que animas transfigit.

Huc quoque pertinet explicatio S. Ambrosii in *Psal.* cxvii, *serm.* 5, qui per flores et mala accipit memoriam et meditationem Christi crucifixi; hæc enim animam deficientem sustentat et roborat, utpote in cruce Christi delixam: « Iste, ait S. Ambrosius, sunt mansiones Christi et sepultura, in quibus vulnerata est Ecclesia: unguen-

tum est, quod effudit; pomum vero, quod pependit. » Et S. Bernardus, tract. *De Diligendo Deo*, sub initium: per mala accipit passionem, per flores resurrectionem Christi.

Topologice, S. Gregorius per flores accipit fideles incipientes, per mala proficientes et perfectos: « Per flores, inquit, teneri quique et incipientes; per mala vero perfecti fideles designantur. Sponsa quippe quia amore languet, fulciri se floribus et stipari malis appetit, quia dum se æternitatis desiderio afficit, dum qualiter illuc perveniat tota anxietate perquirat, eo quod perfectionem, dum in carne vivit, omnino non invenit, fatigata in desiderio suo requiescit. Et in hoc solo gaudet, si circa se respiciat, vel quibus ipsa proficiat, vel in quorum protectione consolationem de suo languore recipere possit. » Idem fusiis habet, *lib.* II in *Ezech.* hom. 43. Sic et Cassiodorus, Justus, Anselmus et S. Bernardus, *serm.* 51, quem audi: « Fulcite me floribus, etc. Cum presto est quod amatur, viget amor; languet cum abest. Quod non est aliud, quam, tedium quoddam impatientis desiderii, quo necesse est afflicentem vehementer amantis absente quem amat, dum totus in expectatione, quantalibet festinationem reputat tarditatem. Et ideo ista postulat sibi accumulari bonorum operum fructus cum fidei odoramentis, in quibus moram faciente sponso interim requiescat. »

Huc accedit Origenes, qui ait Ecclesiam incumbere super catechumenos quasi flores, et super fideles sanctos quasi super mala et arbores. Et Apollonius: Ecclesia, inquit, fulciri se optat floribus, id est animabus puris et castis: ac malis, id est apostolis, qui et Christo quasi ex arbore mali per doctrinam germinant.

Denique Rupertus, hæc adaptans B. Virgini, asserit eam optare fulciri floribus, id est actibus fidei, et pomis, id est bonis operibus.

QUA AMORE LINGUO. — Hebræa, quia infirma charitate ego sum; Septuaginta, quia vulnerata charitatis ego sum; Symmachus, vulnerata enim sum philtro. Hi hebræa חלה חלה חלה derivant, non a חלה חלה , id est infirmatus est, sed חלה חלה , id est vulneravit, occidit: sepe enim verba qualescuntia *an van* commutantur cum verbis duplicantibus *an*, id est secundam radicalem, puta *chol* vel *chala* commutantur cum *chahal*, et vice versa, ac unum eb altero sua tempora, conjugationem, et inflexionem mutuatur.

Porro ex vehementi amore languorem nasci, adeoque morbum, quo corpus macrescit, marcescit, et tabescit, qui proinde vocatur *chol*, id est amor, sive morbus amoris, docent medici, et patet exemplo Amnon, qui deperibat Thamar, *lib. Reg.* xii, 2. Sic et filius Seleuci amore ægotans tabescebat, quem morbum omnibus incognitum, ex insolito arteriarum pulsu sagaciter deprehendit Erasistratus medicus, teste Plutarcho in *Demetrio*, et Valerio Maximo, *lib.* V, cap. vii.

Nata, languor hic oritur ex liquefactione; est autem liquefactio amoris effectus, quo anima ipsa mollescit ac emollitur, ut res quam ardentissime cupit, sibi per amplexum et penetrationem quamdam imprimatur. Quod ut fiat, tuta delicit, et patet illa ut quasi poris aperti hauriat rem amatam, tanquam reens panis aquam haurire solet. Hanc autem liquefactionem, qua in sponsum hiat anima, consequitur effectus amoris alter, molestissimus scilicet, qui languor appellatur quem discrete notatilla, dicens: « Quia amore langueo. » Languor ergo hic in anima fidelis oritur, quando ipsa sic tota in sponsi amore fertur, et quasi liquefacta resolvitur, ut sui proorsu oblita quid de se agatur nesciat, et ad omnia, que hic inferne aguntur, quasi stupida et insensibilis jaceat, ut nec videre aliud possit aut velit, nec audire, nec gustare, nisi suum dilectum; ita ut dicat cum Apostolo, *Galat.* ii, 20: « Vivo autem, jam non ego: vivit vero in me Christus. » Qui etiam languor amoris in sequentibus per liquefactionem animæ videtur significari, dicente eadem sponsa: « Anima mea, liquefacta est, ut locutus est dilectus, *Cantic.* v, 6. Quin et Plato ita amorem definit: « Amor est ardor animi in proprio corpore mortali, in alieno viventis. » Hinc languorem charitatis sponsa hausit ex cella vinaria Eucharistiae, et Spiritus Sancti: sicut eundem post sacram synaxim sentiebat S. Catharina Senensis, et similes virginis sanctæ. Quocirca S. Felice collectanea S. Petronille dicentibus torribus: « Nega te christianam, et dimittis, » respondit: « Non negabo, nunc cepti videre amatores meum, in quo amor meus fixus est. » Præclare Boetius: « O felix hominum genus! si vestros animos amor, quo cœlum regitur, regat. » B. Philippus Neri: « Charitate Dei vulneratus, » ait Auctor *Vitæ* ejusdem, « languebat jugiter: tantoque cor ejus estuabat ardore, ut cum intra fines suos contineri non posset, illius sinum, contractis atque elatis duabus costulis, mirabiliter Dominus amplaverit. »

Porro S. Bernardus hic et clarus, tract. *De Diligendo Deo* sub initium, languorem hunc explicat: defectum amoris: « Hæc mala, inquit, hi flores, quibus sponsa interim stipari postulat et fulciri, credo sentiens facile vim amoris in se posse tepescere, et languescere quodammodo, si non talibus jugiter foveatur incentivis. »

Verum cæteri passim languorem hunc accipiunt excessum charitatis, quo anima ex Dei desiderio tabescit et in carne macrescit, juxta illud: « Defecit caro mea, et cor meum, Deus cordis mei, » *Psalm.* lxxii, 26. Audi S. Gregorium, *lib.* II in *Ezechielum*, *serm.* 45: « Quod ergo sunt in sancta Ecclesia thalami, nisi eorum corda in quibus anima per amorem sponso invisibilis jungitur, ut ejus desiderio ardeat; nulla jam que in mundo sunt concupiscat, presentis vite longitudinem penam deputet, exire festinet, et amoris amplexu in celestis sponsi visione requiescere? Mors itaque que

jam talis est, nullam presentis vite consolationem recipit, sed ad illum quem diligit medullitus suspirat, fervet, anhelat, auxiliatur. Vilis ei fit ipsa salus sui corporis, quia transfixa est vulnere amoris. Unde et in *Canticis* dicit: Vulnerata charitate ego sum. Mala autem salus est cordis, quae dolentem hominum vulneris nescit; cum vero anhelare jam in caeleste desiderium, et sentire vulnus amoris creperit, sit anima salubrior ex vulnere, quam prius egrotabat ex salute. » Sic et Aponius, Justus Orzelitanus, Anselmus et alii languorem hunc proficisci censent ex ingenti desiderio vite aeternae, et conjunctionis cum Christo in caelo. Unde languorem hunc sponsae cum somno et exstasi fuisse conjunctum, liquet ex eo quod subdit sponsus: « Adjuro vos, etc. ne suscitatis, neque evigilare faciatis dilectam. »

Denique Septuaginta vertunt, vulnerata sum charitate, vel charitate; alii, occisa, vel mortua sum charitate, q. d. Amore Christi quasi telo transfixum et saucium est cor meum, ut amore mihi moriar, et in Christum quem amo, transeam, illique soli vivam, sicut S. Franciscus orabat: « Da, Domine, ut amore amoris tui moriar, qui pro amore amoris mei dignatus est mori. » Ita tres Patres apud Theodoretum, S. Basilium in *Regulis Fastus disp.* Reg. 2, et S. Augustinus in *Psalm.* LVII, quem audi: « Vulnerata sum charitate. Amabat eum quidem et non tenebat; dolebat, quia nondum habebat; ergo si dolebat, vulnerata erat; sed hoc vulnus ad veram salutem rapiebat. Qui hoc vulnere non fuerit vulneratus, ad veram sanitatem non potest pervenire; » et S. Ambrosius in *Psalm.* CXVIII, serm. 7: « Vulnerata charitatis ego sum. Nudemus membra nostra bono vulnere, nudemus sagittae electae. Sagittae haec Christus est, qui dicit: Posuit me sicut sagittam electam. Bonum est ergo hac vulnerari sagittam, non mediocri mansuetudine iste processus; non omnes possunt dicere, quia vulnerati sunt dilectione. Dicebant apostoli, cum pro Christo lapidarentur et Christum praedicarent; dicebat Paulus, cum ter virgibus caederetur, et die ac nocte Christum adorandum genibus disputaret. Dicunt hoc martyres, qui vulnerantur pro Christo: et qui vulnerari pro ejus meruerunt nomine, plus diligunt. Ad hanc ergo veniunt mansionem Ecclesiae, ad hunc processum, ut pro Christo filios suos afferat, ut excipiat vulnera charitatis, quasi bona fidei alimenta reperiens pietatisque fructus, gustavit ipsa, et hortari cepit ceteros, dicens: Gustate et videte, quoniam suavis est Dominus sicut malum; et in malo vulnus est, sed tamen suavis. » Denique, vulnus charitatis infligitur a solo Deo; ideoque homini est immediate curabile.

Synbolice, Origenes per charitatem accipit Christum; Christus enim suo amore velut telo transfigit, sauciatque animam: « Quam pulchrum est, ait Origenes, quam decorum a charitate vulnus accipere! Alius jaculum carnis amoris excipit;

alius terreo cupidine vulneratus est: tu nuda membra, et praebere te jaculo electo, jaculo formoso. Siquidem Deus sagittarum est. Audi ipsum jaculum quid loquatur: Posuit me ut sagittam electam, et in pharetra sua servavit me, et dixit mihi: Magnum est tibi hoc, vocari puerum meum. Intellige sagittam, quod dicit, et quomodo a Deo sit electa. Quam beatum est hoc jaculo vulnerari. » Nervosius Nyssenus, *hom.* 4, sic animam piam loquentem inducit: « Deus in me sponsam suam, tanquam in scopum unigenitum Filium suum est jaculatus, de quo per Prophetam dictum est: Posuit me ut sagittam electam; sagitta autem ista aculeo fidei in me penetrans, secum simul adduxit sagittarium, juxta illud: Ego et Pater unum sumus: Ad eum venimus, et mansionem apud eum faciemus. » Ille Nyssenus sparsit.

Huc facit illud S. Hieronymi, epist. 22 ad Eustochium: « Amemus et nos Christum, ejusque semper queramus amplexus, et facile videbitur omne difficile, et jaculo illius vulnerari, per horarum momenta dicamus: Ite me, quia peragrato mea prolongata est! » Sic charitate vulneratus erat S. Augustinus, ut patet ex *Solidog.* cap. I, et lib. IX *Confess.* cap. II: « Sagittaveras tu, inquit, cor nostrum charitate tua; et gestabamus verba tua transfixa visceribus, et exemplis servorum tuorum, quos de nigris ludos, et de mortuis vivos feceras, congesta in sinum cogitationis nostrae urebant, et absumebant gravem torporem, ne in ima vergeremus, et accedebant nos valide, ut omnis ex lingua subdola contradictionis flatus inflammare nos acris posset, non extinguere. »

Tropologice, Philo Carpathius et Ambrosius in *Psalm.* CXVIII, serm. 5, docent Ecclesiam et animam piam vulnerari charitate, cum Christi amore persecutiones, verbera, vulnera et martyrium libenter sustinent.

Denique, B. Virgo post Christi in caelum ascensum, ejus desiderio et amore languebat, inquit Rupertus, adeoque hoc languore sensim resoluta, et tandem mortua est sine febris aliove morbo, ut censet Franciscus Suarez, et alii graves theologii. Id ipsum B. Virgo revelavit S. Brigitta, lib. VI: « Paravi, inquit Deipara, me ad exitum circumiens omnia loca more meo, in quibus filius meus passus fuerat: cumque quidam die animus meus suspensus esset in admiratione divinae charitatis; tunc anima mea in ipsa contemplatione repleta fuit tanta exultatione, quod vix se capere poterat, et in ipsa consideratione anima mea a corpore fuit soluta. »

Mystici et contemplativi haec referunt ad summum contemplationis et amoris quasi exstatici gradum: nam, ut ait Dionysius Carthusianus, tract. *De Fonte lucis*, art. 18: « Ex tanto contemplationis excessu, amorisque impetu, ardore et ebullitione, generatur per redundantiam

quandam in parte sensitiva ac corpore languor, debilitas, moror, ac macies, detestatio corporei alimenti, impotentia usus ac motus membrorum ac sensuum, et tectus corporis rigor. Nec in his acibus sanctis mens tempus advertit, moris non percipit, imo in his vehementissime admiratur, nec sufficit admirari anima sancta charitatem, pietatem, dignationem, et munificentiam Dei circa se, et in se, quam tam amorose ac familiariter, tam gratiose et munificenter se ei ostendit, communicat, applicat et infundit. » Vide nostrum Alvarez de Paz in fine tom. III, ubi fuse de contemplatione agit, ac quidem ejus gradus assignat: *primus* est, intuitio veritatis; *secundus*, secessus virium ad animae interiora; *tertius*, spirituale silentium; *quartus*, quies; *quintus*, unio; *sextus*, auditio loquelae Dei; *septimus*, spiritualis sensus; *octavus*, exstasis; *nonus*, raptus; *decimus*, apparitio Christi et sanctorum corporea; *undecimus*, apparitio Christi et sanctorum imaginaria; *duodecimus*, visio Dei intellectualis; *decimus tertius*, visio Dei in calligine; *decimus quartus*, admiranda manifestatio Dei; *decimus quintus*, visio clara et intuitiva, quam S. Augustinus, S. Thomas et nonnulli alii tribuunt S. Paulo, cum raptus est in tertium caelum, ubi audivit arcana verba, quae non licet homini loqui. Sic S. Franciscus desiderio Dei et caeli languens et moriens, quasi philomela et cygnus cygneum cecinit: « Educ de custodia animam meam: me expectant justi donec retribuam mihi; » iisque languore amoris deficiens anhelansque ad Christum immortalis est. Simili languore ex vehementi Christi desiderio mortua scribitur B. Theresia. O sanctam! o jucundam! o beatam mortem! que morientes vivificat, amantes beat et glorificat! Quocirca qui vere Christum amat, et amore ejus languet, crebro ad eum suspiret, et per arduos mentis affectus ad eum aspiret, atque jaculatorias amoris orationes, velut ignis sagittas cum sponsa ad eum assidue ejaculetur. Rursus, Richardus de S. Victore asserit culmen et apicem charitatis esse amorem insanabilem vite violentum, cujus tres gradus assignat: *primus* est, amor vulnerans. Dicitur autem cor amore vulneratum, quando amoris sagittae transfixum, intime ardet, aestuat, anhelat, gemit, suspirat, non se colibere valens ob amoris vehementiam; unde etiam fit ut saepe pallescat, ac praeter amore tabescat; *secundus* dicitur amor ligans, videlicet quando animus ita Dei amore astringitur, ut nihil aliud meditetur, aliorum omnium obliviscatur, quidquid agat, quidquid loquatur, semper praesenti offert Domino; illum enim mente intuetur, perenni retinet memoria, illum dormiens, illum vigilans cogitat, ideo venerationem haec ligatio et strictissima unio sequitur, qua mens solum Deum ipsum sinit, ipsum solum intuetur, nihil ei praeter unum Dominum dulce est, in tanto quietesit; uno reficitur, si aliud quid visocurrat quod huic uni

non subserviat mox expellit; opprimit ac violenter propulsat desideria, studia, exercitia omnia, quae ad exoptatam desiderii sui metam comprehendendam non conducunt. Cum vero datur uno suo frui, tunc omnibus bonis se abundare credens, nihil aliud admittit. Post hunc sequitur *tertius* amoris violenti gradus, languescere faciens: qui languor provenit, quando ex hac amoris vehementia mens in Deum, qui luminis abyssus est, rapitur, na ut humanis animis hoc temporis articulo omnium exteriorum oblitus, seipsum penitus nesciat, totusque in Deum suum transeat.

VERS. 6. LEVA EIUS SUB CAPITE MEO, ET DEXTERA ILLUS AMPLEXABITUR ME.

AMPLEXABITUR, — id est, amplexetur, ut veritatis Sytus. Hebraei enim futurum saepe ponunt pro optativo, quo carent. Unde Vatablus veritatis, sinistra ipsius supponatur capiti meo, et dextera ipsius sponsi me amplexetur: solent enim amantes, v. g. parentes filiolis, quos tenere amant sinistram manum capiti supponere, ac deinde dextera totum eorum corpus complecti, suoque sinui et pectori astringere, q. d. Sponsa, pari modo sponsus me sua leva dexteraeque complectatur, itaque me totum sibi arctissime jungat et astringat circum brachiorum, sicut ac amorum. Unde Symmachus veritatis, dextera ejus circumplectetur mihi. Alludit ad lectulos mensales et nuptiales, in quibus convivae ita jacebant, id est discumbent, ut prior sequentis capitis sinistram subjiceret, itaque cum sinu excoerperet, ut deinde dextera, si vellet, eum circumplecti posset. Sic S. Joannes in ultima Cena in sinu Christi recubuit, quod summi amoris erat signum.

Sponsa, amore languens et deliquium passa, quasi in exstasi optat fuleiri odore florum et pomorum, sed iis utpote modice virtutis ad languorem superandum non contenta, illico ad dilectum suspirat, utpote qui solus languorem curare possit. Ait ergo, inquit Hortolanus: Hei mihi, labaco, sponse mihi, fer opem, serva me, obsecro! Nutat mihi caput, levam tuam, queso, supponito: solvantur membra frigore, tua potenti dextera mediam me, amabo, complectere, in sinu tuo, ne concidam, fove: in te unum me rejicio: in te omnem fidem meam et spem colloco. Tu, qui solus potes, spiritum meum impendendum malorum metu fractum, tuo fulci spiritu: infirma carum meam immensa potentia tua corroborata, ut integer spiritus meus, integra anima et corpus tibi semper maneant, tibi que in tuum ad me serventur reditum.

PRIMUM SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Quaerens, quid leva et dextera significant? Leva

Grades
venerabilis
quintus
quidam
etia.

etia.

B. Virgo
languor
et
mors ad
ca.

Grades
venerabilis
quintus
quidam
etia.

Grades
venerabilis
quintus
quidam
etia.

minora beneficia notat; dextera, majora: primo ergo, leva humanitatem Christi denotat, dextera deitatem: sinistra enim imbecillitatis et imbecillie humanitatis; dextera vero fortitudinis et fortissime divinitatis est symbolum. Humanitas Christi sustentavit caput Ecclesie, id est Adamum, dum cum ejusque posteros in peccatum prolapsos erexit, et gratiæ, ac justitiæ restituit. Rursum, eadem sustentavit caput, id est fidem Ecclesie, ad acquirendam remissionem peccatorum, justitiam et salutem; hæc enim omnia contulit humanitas et passio Christi: ita Origenes et S. Bernardus, serm. 4 in Festo omnium sanctorum.

Secundo, leva gratiam presentis vite, dextera gloriam future et æternæ, designat, q. d. Christus sua gratia in hac vita me dirigat, et promoveat ad gloriam æternæ felicitatis, ut tibi divinitatis dextera me complectatur, mihi que donet coronam regni æterni. Leva ergo sponsi supponitur capiti ad meritum, dextera complectitur ad coronam. Ita Cassiodorus, Carpathius, Beda, et S. Bernardus, serm. 4 De Vigilia Nativitatis Domini, ubi sic ait: «Leva quidem levat, dextera suscipit. Leva medetur et justificat, dextera amplectitur et beatificat. In leva ejus merita; in dextera vero premia continentur; in dextera, inquam, deliciae, in sinistra sunt medicinae.»

Hinc rursus idem S. Bernardus hic, serm. 51, hunc versum non optative, sed effective accipiens, sic explicat, q. d. Leva Christi caput meum modo sustinet per gratiam; sed dextera ejus in celo me amplectabitur per gloriam; presens enim gratia est certum pignus gloriæ celestis, ac merita hujus vite dant certam spem futuri premii: «Non ait, inquit S. Bernardus, amplectatur sed amplectabitur me, ut noveris priori gratiæ adeo non ingratus, ut secundam gratiarum actione prevenieris.»

Tertio, S. Ambrosius in Psalms. cxviii, serm. 14, ad vers. 5, per levam accipit bona terrena et temporalia, per dexteram celestia et æterna: «Utrumque, inquit, sponsi brachium ad utilia extenditur; habent tamen sibi aliquid proprium singule manus. In dextera longitudo vite est: in sinistra autem divitiæ et gloria.» Proverb. iii, 16: «Leva presentium remuneratrix, dextera futurorum: leva sub capite sponse est, dextera supra, que totum complectitur sponsam. Itaque illa quasi fulcrum est quietis presentis, et ideo Filius hominis non habebat ubi caput suum reclinaret, quia, cum dives esset, pauper factus est.» Hinc eo loco sparsim S. Ambrosius. Sic et Beda, ac S. Thomas, qui per levam hujus vite prosperitatem, per dexteram æternam vitam intelligit. Ubi notat caput sponse sustineri a levæ manu; ut tamen non deseratur a dextera, et sinistrum esse sub capite, dexteram supra; quia hæc inferiora, ita subesse debent, ut non avocent ab æternis, non dopriment caput, sed elevent potius, et nos erigent ad amorem ejus, qui nobis ea tam liberaliter largitus est. Sic

et Justus Orgelitanus, S. Anselmus, et S. Gregorius, quem hic audi: «Per levam sponsi vita presens; per dexteram vero vita æterna designatur. Per caput autem sponse, mens, que animam principatur, assumitur. Sed leva sponsi sub capite sponse esse dicitur, et dextera ejus amplectitur eam, quia vitam temporalem sub mente sua semper ponit; vitam vero æternam ut omni modo amplectetur concupiscit. Hæc quippe, que videt, magnanimitè mente sublimi conculcat, officii orbesibus se occupat. Hæc necessitate tolerat, ad illa summo desiderio quasi brachio dextero sponsi astricta suspirat. In qua, cum aliquantulum intrat, delectabiliter quiescit, cujus quietis delectatione mundanos tumultus omnino fastidit. Sic quiescentem utique sponsus amplius diligit, et ab ejus excitatione improbos quosque repellit,» dicens: «Adjuro vos, filie Jerusalem,» etc. Hinc facit illud Prov. iii, 16: «Longitudo dierum in dextera ejus, et in sinistra illius divitiæ, et gloria.» Vide ibi dicta.

Quarto, leva indicat adversa; dextera vero prospera: caput autem Ecclesie sunt episcopi et prelati, corpus sunt ceteri fideles; prelatos ergo sanctos Christus leva complectitur, id est adversis exercet et perficit; fideles vero dextera, id est prosperitatibus et consolationibus mulcet et propehit.

Hæc pertinet quod scribit Xenophon, lib. VIII Cyripædæ, Cyrum voluisse, ut fidei principes sibi ad levam accumberent, eo quod leva magis insidiis obnoxia sit quam dextera, vel potius ut cordi suo essent propiores, cor enim vergit ad sinistram: simili modo pastores et prelati sunt ad cor Christi, quia illi summa sunt cordi et curæ, utpote a quibus salus fidelium pendet.

Quinto, leva est lex vetus, quia caput Ecclesie sustentat, quia indicat verum Messiam, id est Christum Salvatore meique testimonium perhibet; dextera est lex nova, cujus gratia totam Ecclesiam ambit et stringit, ut ejus efficacia totam legem servet et adimpleat: quare lex nova veterem supplet et perficit, sicut dextera sinistra imbecillitatem supplet et roborat, ut patet Matth. v et seq. Rursum, lex vetus notatur per sinistram, quia erat lex timoris et penarum; nova vero per dexteram, quia ipsa est lex amoris et gratiæ ac gloriæ æternæ. Ita S. Hieronymus in cap. iv Zachar., et Eucherius, lib. II in Genesis.

Denique, primaria sponsa in Canticis est humanitas Christi, quam Verbum ut amicum et sponsam sibi in incarnatione despondit, ac leva dexteraque, id est circumquaque complexus est, ut dixi in Prooimio, cap. vii.

SECUNDUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et anima sancta.

Primo, Theodoretus, et tres Anonymi apud ip-

Leva, consuetudo, habitus, spiritus, gratia, etc.

sum, ac S. Bernardus, serm. 51, per levam accipiunt comminationem supplicii; per dexteram vero regni promissionem; utraque enim Christus animam ad se trahit, sibi que copulat: Est autem, ait S. Bernardus, cum mens nostra formidine penæ serviliter premitur; et tunc nequaquam sub capite, sed super caput leva esse dicenda est: nec potest sic affecta anima omnino dicere: Quia leva ejus sub capite meo. At vero, si proficiens ex hoc spiritu servitutis transierit in quemdam spontanei subsequi diuiniorem affectum, quatenus videlicet premiis potius provectur quam aretetur supplicii; magis autem si amore boni ipsius agatur: tunc indubitanter dicere poterit, quia leva ejus sub capite meo: quippe qui illum servilem metum, qui in sinistra trahit, et dignis desideris etiam ipsi appropriaverit dextera, in qua sunt omnes promissiones, dicente Propheta ad Dominum: Delectationis in dextera tua usque in finem, Psalm. xv, 11; unde et certa spe concepta cum fiducia loquitur: Et dextera ejus amplectabitur me; tunc que exultans dicit cum Psalms. iv, 9: «In pace in idipsum dormiam, et requiescam: presertim cum suppetat causa que sequitur: Quoniam tu, Domine, singulariter in spe constituisti me.» Hinc S. Bernardus. Idem ibidem magis ad litteram per levam et dexteram accipit omnimodam protectionem; quia Deus animam ad se anheliante tractet et complectitur. «Ergo, inquit, non sustinet dilectæ molestiam: adest, neque enim moram facere potest tantis desideris evocatus. Et quia illum compererat, domo absens fuit, fidelem ad opera, et sollicitam ad lucra, in eo nimirum, quod flores sibi et fructus præcepit adunari; etiam cum propensiori hæc vice remuneratione gratiæ est reversus. Denique uno brachiorum suorum sustentat caput juvenis, alterum ad amplexandum parans, ut sinu foveat. Felix anima que in Christi reumbit pectore, et inter Verbi brachia requiescit.»

Hinc pertinet versio Chaldaei: Quando, inquit, populus domus Israel ambulabat per desertum, erant nubes gloriæ circumdantes eos per quatuor ventos mundi, ut non dominarentur in eos aestus, neque sol, neque pluvia, neque grandis. Columna enim nubis protegens Hebræos in deserto, typus erat protectionis, qua Spiritus Sanctus prolegetur fideles Christi in Ecclesia.

Secundo, Aponius hæc triplex exponit: primo, refert ad martyres, quos Christus sustentat sua leva, id est promissione regni celestis, ac dextera, id est gratia et auxilio suo amplectitur et corroborat: «Tormenta enim omnia, inquit, ipsaque mors pro Christo suscepta deliciae sunt animarum sanctarum pro æternis gaudiis acquirendis; ubi se Ecclesia deliciis resoluta, amplexu dilecti Christi contineri letatur, ut digna sit pro factore suo atrocitatem perpeti tormentorum.» Secundo, ad animam sanctam, quasi ipsa dicat:

Christus sustentat me leva compunctionis, ne deflectam ad sinistram carnis et concupiscentiæ, et dextera tribulationum me continet, ne dilabar ad dexteram superbiæ. Tertio, q. d. Leva Christi, id est sustinet fidei, est sub capite meo; dextera vero, id est gladio orationis amplectatur et obarmat me.

Mystici et contemplativi hæc gnomen accipiunt de summo contemplationem gradu, quo anima in time Deo per contemplationem intellectus, et per ardorem voluntatis unitur, eamque quasi duobus hæc brachia recipiæ stringit et amplectitur. Tunc enim Deus cor allicit, suisque quasi illum nationis et inflammationis brachiis mulcendæ, trahit ad altiore quemdam et puriore amoris amplexum. Et sicut hæc cognitio subtilior, ita et affectio nobilior viget, que non ad hæc et delectationibus divinis, sed, in omnibus animæ preteritis, optat in nudis Dei brachiis conuiescere. Hinc præ magnitudine voluptatis cor dilatatur, et quoddammodo patefactis poris dehiscit, ac leditur, soletque aliquando hæc læsio ita ingravescere, et amoris impetus ita augetur, ut tantis incrementis cor humanum par esse non possit; sed ei morte felicissima succumbat, quod mortis genus dicitur beatissime Beate, S. Teresie, aliisque nonnullis contigisse.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Primo, Rupertus per levam accipit solatia, quæ Deus in hac vita concessit B. Virgini; quia sunt videre Spiritum Sanctum descendere in se et apostolos, Evangelium toto orbe prædicari, gentes converti ad Christum, etc. «Et dextera illius amplectabitur me,» id est gloria Patris, in qua ipse est, totam circumdabit et implebit me, cum de presenti seculo exduxerit et assumpsit me: illa videlicet dextera, qualem Psalmista insinuat, dicens: «Delectationis in dextera tua usque in finem,» Psalm. xv, 11.

Secundo, Guilielmus Parvus, et ex eo Delrio per levam accipit acerbitatem passionis Christi, per caput mentem Mariæ, per dexteram gaudium resurrectionis: ipsa ergo dixit: «Amore languens, quia in passione languor iste matris aperte se prodidit. Videt, inquit, mens divinitus illuminata, quam utiliter atque salubriter dulcissimus filius moriatur; quam breves sit moribus in morte laetatus, et quam gloriosa post mortem triumphaturus. Et ecce propter hoc: «Leva ejus sub capite meo,» non enim supergreditur caput meum, ut ratio cedat affectui, et legetur a me filius meus quasi descensus in corruptionem, non quasi potestatem habens ponendi animam suam, et iterum sumendi eam. Ego vero certissima sum, quod dextera ejus amplectabitur me, quod gloriam resurrectionis ejus cito me exhilarabit, non tanget tantum, sed amplectabitur, non sicut passio ad modicum contristavit, ita etiam resurrectio

Quarta, leva adversa: prospera.

Quinta, leva veteris legis, gratia, etc.

perfunctorie, et ad horam exhilarabit; sed, con-
scisso mororis mei sacco, perpetua letitia cir-
cumbabit me. De morte ejus brevis luctus mihi he-
bris, sed qua resurgens ex mortuis jam non mori-
tatur, materna in me charitas immortalis letitia
perficitur.

VOX SPONSI.

VERS. 7. ADJURO VOS, FILLE JERUSALEM, PER CAPREAS
CERVOSQUE CAMPORUM, NE SUSCITETIS, NEQUE EVI-
GILLARE FACIATIS DILECTAM, QUOADUSQUE IPSA VELIT.

Pro dilectam, hebraice est אהבה *ahava*, quod
et *dilectam* et *dilectionem* significat; unde Vatablus
verit, *ne experiefaciatis amorem*, id est sponsam
summe amantem et amatam; ponitur enim *ab-*
tractum pro *concreto* per epistam ad significan-
dam vehementiam amoris in sponsa, que tanta
est, ut ipsa non tam amans et amata, quam me-
rus amor esse videatur. Unde Syrus pro *dilectam*
verit *essentiam amoris*, vel *ipsum esse amoris*; Ara-
bicus, *amorem*.

Sponsa amore languens incidit in somnum et
animi deliquit, tota abrepta in desiderium sponsi;
quare ab adolescentulis in lectulum delata, in
eo obdormit. Sponsus ergo socias ejus adjurat,
ne ab hoc sancto suavique somno eam suscitent,
sed in eo conquiescere sinant donec ipsa sponte
evigilet, qua abjuratone ostendit quam sibi hic
amoris somnus placeat. Amoris enim languor est
dulcis amoris somnus; quare in somni hujus lec-
tulo mansit, equite et dixit omnia que sequun-
tur hoc cap. ad finem; nam cap. sequenti, puta
III, vers. 1, ait ipsa: « In lectulo meo per noctes
quæsi quem diligit anima mea. » Ita Origenes,
Aponius et alii. Septuaginta vertunt, *adjuravi vos*
in virtutibus et viribus agri, si suscitaveritis et re-
suscitaveritis (Ambrosius, in *Psalm. CXXVII*, serm. 3,
elevaveritis et suscitaveritis; Scholiastes, *e somno ex-*
citaveritis) *charitatem quoadusque velit*. Per virtutes,
sive potentias et vires, sive fortitudines agri, ac-
cipe plantas, arbores et virgulta, et quidquid pul-
chrum et præstans est in agro.

Chaldeus more suo refert hæc ad Moysen et
Hebræos tendentes in Chanaan, sic vertit: « Post
hæc dictum fuit Moysi in prophetia a facie Domini,
ut mitteret nuntios ad explorandam terram, et
quando reversi sunt ab explorando, detraxerunt
terre Israel, et demorati sunt quadraginta annis
in deserto. Aperuit Moyses os suum, et sic ait:
Adjuro te, ecclesia Israel, in Domino exercituum
et in fortitudinibus terre Israel, ne superbe con-
tendatis ascendere ad terram Chanaan, donec sit
voluntas a facie Domini, et consumatur tota gener-
atio virorum bellatorum, et moriantur de medio
castrorum; sicut superiorem fratres vestri filii
Ephraim, qui ex Ægypto egressi sunt triginta an-
nis, antequam pervenisset finis, et ceciderunt in
manu Philistinorum, qui habitabant in Geth, et
occiderunt eos: sed expectate usque ad tempus

quadraginta annorum, et postea ingredientur filii
vestri, et possidebunt eam. »

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Adjurat. id est obtestatur cum comminatione
vel exactione sponsus, puta Christus, filius Je-
rusalem, id est Judæos, scribas et principes (un-
de hebraice pro vos est אהבה *ahem*, masculi-
num, *q. d.* Vos, o cives Jerusalem, vos o Judæi)
ne orientis in Judæa Ecclesie, sed ferventis fidem,
pacem et profectum inturbent, *q. d.* Sufficiat
vobis, in me savitum esse, ut lubet. In suavissi-
mam sponsam meam servare nondum permitta,
quam ego in fidem et tutelam recepi meam, et
otioso jussi esse animo. Ecce domi sue orat ange-
lorum circumsepta presidio: per quas sanctas
vos obtestor mentes, ne orantem sollicitis, neve
sedato animo mee fidei, et promissis ad dormienti,
obstrepatis, aut negotium ullum exhibeatis, nisi
vultis cælestes acies, quibus scelorum vestrorum
pœnas detis, irritare. Acutius enim ipsis capreis
cum cernant, vestra quantumcumque occulta per-
spiciunt consilia. Capreis et cervis longe celerio-
res, suis accurrunt occyssime, atque opem ferunt
clientulis. Omnes sunt ministrarii spiritus in
mee Ecclesie tutelam et ministerium missi a me
propter eos, qui hereditatem capient salutis, *Hebr.*
1, 14. Sicut enim olim per angelos expulsi Chanaan-
es et Judæa in gratiam vestri; sic per eos pariter vos
ex illa expellam in gratiam Ecclesie mee, si illi,
puta illius apostolis et fidelibus christianis, resi-
teritis. Sinite ergo Ecclesiam meam justum pacis
et devotionis somnum capere, et quamdiu volet,
conquiescere, regnum cœlorum oblinere, et in eo
regnare pacifice. Ita Hortolanus, Titelmanus et
alii.

Rursum hæc gnomen adaptes apostolis seden-
tibus in Sion post ascensum Christi, ac silentio
et orationi vacantibus usque ad adventum Spiritus
Sancti in Pentecoste, quo repleti, sponte rupto
silentio, cœperunt publice predicare magnalia
Dei et Christi, idque ex præcepto Christi: « Sede-
te, ait, in civitate, quoadusque induamini virtute
ex alto, » *Luc. XXIV*, 49. Velat ergo Christus, ne
quis apostolorum quietem turbet, usque ad ad-
ventum Spiritus Sancti.

Insuper proprie filias Jerusalem, id est fideles
singulos, maxime imperfectiores et leviores mo-
net Christus, ne Ecclesie pacem discoloribus mor-
ibus, scandalis, schismate, aut tumultu pertur-
bent, donec ipsa velit, i. e. jugiter. Semper enim
ipsa volet pacem. Ita Delrio.

Porro capreas cervosque camporum ad litem-
ram ut sonat accipe: est enim hic juramentum
venatorum, quo sponsus velut pastor campester
et ruralis venatores adjurat per cervos et capreas,
quos ipsi in agris et sylvis venantur, more filia-

Jera-
mentum
venato-
rum
apost-
olorum
quasi
pastoris

rum, id est virginum Tyri, quibus Judæa vicina
sunt, que venationi vacabant, juxta illud Virgilli,
Æneid. 1:

Virginibus Tyriis mos est gestare phœnotram.

Falis fuit Diana. Solemus enim jurare per res
summe dilectas, quales venatoribus sunt cervi
sibi summe dilecti, *Genes. XLIX*, 21. Hinc Septua-
ginta vertunt, *in virtutibus et viribus*, sive *fortitu-*
dinibus agri, id est per omne quod est potens
aut forte in agris et sylvis, aut per omnem agro-
rum fecunditatem, et quecumque ex eis gigan-
tantur vel aluntur, vel per omne quod vobis
charum et jucundum (hoc enim significat hæ-
bræum צבי *zevi*) est in agro, *q. d.* Si adjuratione
hanc meam execratoriam violaveritis, o
Judæi, persequendo Ecclesiam et fideles christia-
nos, fiet ut vobis cervus pereat, steriles sint ca-
preæ, agri pariter lapidescant et sterilecant, ac
quod vos seminaveritis Titus et Romani deman-
tant, denique tota vestra regio vastetur et everta-
tur, ubi de facto contigit.

Mystice per cervos et capreas accipe vel ange-
los, qui velut hinnuli mira celeritate per mundi
campos, perque omnes Ecclesie angulos discurrunt,
propter ministerium fidelium, et salutem
electorum, ac in montibus, id est in cœlis de-
gunt, atque ut capreas acutissime videm omnia,
que in Ecclesia geruntur, et fidelibus de omni-
bus ad salutem opportunis provident: ita Orige-
nes, Philo Carpathinus, Nyssenus et alii. Vel pro-
phetas et patriarchas, ob eminentiam scientiæ et
sublimitatem conversationis, qua velut cervi cum
B. Virgine montana virtutum conscenderunt: ita
Theodoretus et Rupertus. Vel apostolos et doc-
tores, qui cœlestia docent, et homines ad cœlum
transmittere satagunt: ita Aponius. Vel « sanctas
animas exutas corporibus, ait S. Bernardus, pro-
pter nimium acumen visus, et saltus celeritatem: »
mente enim salunt in montes cœlorum, et colles
æternitatis: ita Rupertus. Porro S. Anselmus sic
explicat, *q. d.* Si vultis habere naturas caprearum
et cervi, quas habent sancti, adjuro vos ne peccetis,
et inobediētis vestris animam amore languen-
tem, et in contemplatione persistentem dimoveatis
ab illa quiete. Fuse deinde naturam dotesque
caprearum prosequitur, easque sanctis et contem-
plantiis adaptat.

SECUNDUS SENSUS

PARTIALIS,

De Christo et anima sancta.

Adjurat Christus quoslibet primo, ne anime san-
ctæ quietem, virtutis studium et profectum, quo
contendit in cœlestem Jerusalem, velut ejus civis
et filia, verbis vel factis quomodolibet impedi-
ant vel inturbent, sed quisque de alterius profectu
quasi de suo gaudeat, ait Aponius. Addit Justus
Orgelitanus hic doceri voluntaria esse debere bo-

na opera, non coacta: « Tunc enim, inquit, non
suscitatur dilecta, donec ipsa velit, quando
sanctorum vota voluntate spontanea Domino of-
feruntur. »

Secundo, somnus anime est humanarum rerum
oblivio, ut tota Deo et celo intendat, qualem
agunt anachoretæ, monachi, et religiosi: nam,
ut ait S. Basilius, inter. 6, in *Reg. fustius disput.*:
« Nihil aliud est sui ipsius abnegatio, nisi sum-
ma rerum omnium vitæ superioris oblitio, atque
a sui ipsius voluntatibus recessio. » Hujusmodi
somnia plurimum amat Deus, edicique aliis de-
nuntiatione severa, ne ullum ulla ratione pertur-
bent. Quod si per cervos accipias angelos, pia co-
gitatio est, ait Sanchez, quæ meditatur hæc abju-
ratione id a puellis potest, ne molestie aliæ af-
ferant angelis qui magno studio, et fortasse diu-
turno eo sponsam adduxerunt, ut in sponsi sinu
quiescat: neque privatis illis et magna voluptate,
et sui sui liberis fruunt. Vidant hic qui aliis
scandalo sunt, quam graviter Deum, a cujus
complexu sponsa divellitur, et angelos, quorum
etiam opera effectum est, ut aliorum oblitæ,
unum sponsum amet et curet, iritent et offendant.

Tertio, somnus animæ est oratio, meditatio,
contemplatio, exstasis. Velat ergo Christus, ne
ab hoc pietatis somno Magdalenam suam, velut
otiosam avocet negotio Martha. Unde Joannes
Carmelitanus sic exponit, *q. d.* « Obtestor vos,
Ecclesie filie, per memetipsum, qui caprearum
ac cervorum similis sum, ne animam, quam ego
exstasi, vel vitali quovis somno ad me rapio,
excitare audeatis ad aliorum salutem curandam,
quoadusque jubente me, ipsa velit. » Ita Cassiodo-
rus, Beda, Anselmus, et S. Gregorius, quem audi:
« Cervi et cervæ munda animalia esse perhiben-
tur. Quid ergo per cervos et capreas, nisi fidem,
et spem, et charitatem accipimus? Quas dum
nobis mundas servamus, per easdem altos montes
contemplationis ascendimus. Sancta autem ani-
ma sponse Christi, a cunctis mundi perturbatio-
nibus quiescere appetit, in sinu sponsi sopitis ter-
renis cupiditatibus dormire sancto otio concupiscit,
ita ut etiam necessaria colloquia aliquando
fastidiat, soliusque sponsi colloquione, quanto
quietius, tanto serenius harescat. Sed hæc dormi-
entem carnales qui sunt in Ecclesia nonnum-
quam importune excitant, negotiis mundi eam
implere desiderant: quia ejus vitam inutilem
existunt, dum ab eorum curis eam se abstinere
considerant. » Et post nonnulla: « Hi dilectam
excitare sub adjurationis pondere prohiben-
tur, ne videlicet mentem, qua ad vacandum Deo
se accingit, et solis spiritualibus studiis inhaerere
concupiscit, importunis sollicitationibus inquietem,
et tenebris curarum terrenarum oculum
cordis ejus obnubilent. Et tamen non est omnis
cura proximi interdicta: quia profecto omni
perfecte anime discernendum est, et quando

Secundo,
oblivio,
contem-
platio,
exstasi.

Tertio,
oratio,
meditatio,
contem-
platio.

coelesti contemplationi studeat, et quando proximorum utilitatibus inserviat. Hanc vacandi Deo licentiam libentissime sponsa suscipit, statimque verbum sponsi amplectitur, et dicit: Vox dilecti mei, » etc. Et S. Bernardus, *serm.* 51: « Magna, inquit, et stupenda dignatio, quod quiescere facit animam contemplantem in sinu suo, insuper et custodit ab infestantibus curis, protegitque ab inquietudinibus actionum et molestiis negotiorum, nec patitur omnino suscitari, nisi ad ipseus utique voluntatem. » Idem fuse prosequitur, *serm.* 51: « Moriatur, inquit, anima mea morte (iustum, ut aiebat Balsam, *Num.* cap. XXIII, 10), etiam si dici potest angelorum, ut presentium memoria excedens, rerum se inferiorum corporearumque non modo cupiditatibus, sed et similitudinibus exuat, sitque ei pura cum illis conversatio, cum quibus est puritatis similitudo. Talis, ut opinor, excessus, aut tantum, aut maxime contemplatio dicitur. Rerum etenim cupiditatibus vivendo non teneri, humane virtutis est: corporum vero similitudinibus speculando non involvi, angelica puritatis est. » Et post nonnulla: « Eras, si citra invenire existimas locum quietis, secretum solitudinis, luminis serenum, habitaculum pacis; sed da mihi qui illic pervenerit, et inconcitantem fateor quiescentem, qui merito dicat: Convertere, anima mea, in requiem tuam: quia Dominus benefecit tibi, » *Psal.* CXIV, 7.

Porro Septuaginta vertunt, *adjuravi vos, filie Jerusalem, in virtutibus (alii, in exercitiis) et in virtutibus agri, si suscitaveritis et resuscitaveritis ejus charitatem, quoadusque velit*, quasi hæc sint verba non sponsi, sed sponsæ, quibus adjuret adolescentulas, ut excitent amorem suum, nec dormire aut torpere sinant quoadusque ipse velit, id est ut charitatem suam sponsi voluntati subjiciant. Desiderat autem sponsus ab omnibus amari: venit enim ignem mittere in terram, et quid vult, nisi ut accendatur? *Luc.* XII, 49. Ita Origenes, Theodoretus et tres Patres. Verum hæc dissonantia Vulgata, æque ac ab Hebræo, in quo liquet hæc esse verba sponsi de sponsa: « donec velit, intellige non sponsus, sed ipsa sponsa: hoc enim exprimit *תְּחִילָה* techpals, id est *volet*, quod est femininum.

Verisimiliter exponit.

Quocirca, minus quoque Hebræo et Vulgata respondet expositio Pelli, qui Septuaginta secutus, censet hic animam sanctam a capress, id est ab angelis opem flagitare, ut ad salutem et charitatis perfectionem (quod unice vult Deus) queat pertinere; et Nysseni, *hom.* 4, qui putat hic significari, quod in charitatis studio imitari debeamus angelos quosque voluntas Dei, que est ut omnes homines salvi fiant, impleatur. Et S. Augustinus (vel quisquis est Auctor) in *Specul.* cap. III, tom. III, qui censet hic Ecclesiam exci-

tare fideles ad martyrium, qui est apex charitatis, ad quem eos promovere vult Christus. Et trium Anonymorum apud Theodoretum, qui censent hic animam sapientem hortari infirmiores, tandem Christum mente gerant, donec ipse eisdem clarum sui visionem impartiri velit. ETS. Ambrosius in *Psal.* CXVIII, *serm.* 5, qui opinatur hic dici, quod Christus per incarnationem suscitatus sit in lucem, per resurrectionem vero resuscitatus: unde per *capress* et *cervos* accipit ipsimet Christum: « Vel, inquit, suscitatur Christus in his qui primum accedunt, resuscitatur in his qui postquam accesserint, dormierunt: Dormit ergo Christus negligentibus, suscitatur in sanctis. »

Mystici et contemplavi hæc referunt ad orationem, quam *quietis* appellant, quia in ea omnes animæ facultates quiescunt: in qua, ait B. Theresia, anima miro quodam modo intelligit Deum jam sibi propinquum, et quasi contiguum esse, ita ut levi conatu possit ad divinam unionem pervenire. Oratio ergo quietis est, qua mens quasi dormit in Deo, sola voluntatis acie fere insensibiliter operante in amante, sicut infans semidormiens sugit ubera matris, quæ si amoveantur, expersgiscitur, et plorat, ac ploratu ostendit quantum bonum amiserit, quod dormiens non astimare nec sentire videbatur. Tota enim anima intrat in se, seseque colligit circa Deum, ut nec sentire nec audire videatur, esseque dormiens et seminortua, donec ad se redeat; tunc expersceta sentit quantum bonum perdidit. In hæc ergo oratione quasi dormit, et moritur propria mens et voluntas, ac transit in divinam, ac eaque movetur et agitur, sicut qui navigat, movetur non a se (quia quiescit, et subinde dormit), sed a navi quasi quiescens in patriam, et portum optatum vehitur. Talis ergo est quasi puer dormiens in sinu patris; totam enim suam curam et cogitationem Deo relinquit, cui soli inheret et indormit, dicens: « In pace in idipsum dormiam, et requiescam, » *Psal.* IV, 9.

TERTIUS SENSUS

PRINCIPALIS,

De Christo et B. Virgine.

Vide Rupertum qui hæc omnia adaptat silentio, contemplationi et exstasi B. Virginis. Rursum hæc adapta ejusdem fidei et resignationi in Dei providentiam, qua sciens se Deo et Christo Filio suo summe esse cordi et curæ, inter ejus brachia in ejus quasi sinu securo quiescens et indormiebat, tum in Christi passione et cruce, tum in apostolorum et Ecclesie post Christi mortem persecutione facta per Judæos, tum in quibullibet dubiis et adversis,

Dorsum Christi respiciens libras Gratias quietis, quat

SECUNDA PARS CANTICI,

SIVE

SECUNDUS ACTUS DRAMATIS,

QUO DESCRIBITUR ADOLESCENTIA ET INCREMENTA ECCLESIE,
USQUE AD CAP. III. VERSUM 6, Sicut INFANTIAM ECCLESIE DESCRIPSIT A CAP. I. HUCUSQUE.

Hæc adolescentia Ecclesie fuit post Pentecostem, cum apostoli, recepto Spiritu Sancto, profecti ad gentes, ubique ecclesias fundarunt. Vide dicta in Proemio, cap. III.

VOX SPONSI

VERS. 8. VOX DILECTI MEI, ECCE ISTE VENIT SALIENS IN MONTIBUS, TRANSLIENS COLLES.

VERS. 9. SIMILIS EST DILECTUS MEUS CAPRÆ, HINNULOQUE CERVORUM: EN IPSE STAT POST PARIETEM NOSTRUM, RESPICIENS PER FENESTRAS, PROSPECIENS PER CANCELLOS.

VOX DILECTI MEI, ECCE ISTE VENIT SALIENS IN MONTIBUS, TRANSLIENS COLLES.— Hebræa מֵקַפֵּטִים mekappeets, id est *convolvens se super colles*: qui enim fortiter et procul salire voluit, membra et vires contrahunt ut validius saliant. Vatablus, *occurrens per colles*.

SIMILIS EST DILECTUS MEUS CAPRÆ, HINNULOQUE CERVORUM.— Chaldaeus more suo hæc refert ad liberationem Hebræorum ex Ægypto: « Quando, inquit, habitabat populus domus Israel in Ægypto, ascendit clamor eorum ad coelos excelsos; tunc revelata est gloria Domini Moysi super montem Horeb, et misit eum in Ægyptum, ut redimeret eos, et educeret eos de oppressionibus subjectionis Ægyptiorum: et abbreviatum est tempus servitutis centum nonaginta annos propter justitiam matrum, que comparate sunt collibus, vers. 9. Dixit cœtus Israel: In tempore quo revelata est gloria Domini in Ægypto in nocte Phasæ, et occidit omne primogenitum, ascendit supra fulgur velocissimum, et occurrit sicut caprea et sicut hinnulus cervorum, et profrexit domos nostras. »

PRIMUS SENSUS

ADEQUATUS,

De Christo et Ecclesia.

Sponsa in suo amoris languore delata ad lectulum, ibique indormiens audit confuse et tenuiter vocem sponsi advenientis, et transilientis montes, et ad sponsam amore languentem festinanter accurreret; quare vox hæc ejus fuit eminus missa, ideoque exilis et submissa, ut docet S. Ambrosius, *serm.* 6 in *Psal.* CXI, vers. 4. Sive hæc vox fuerit sponsi indicantis adolescentulis silentium, ac quo strepitu sponsam excitent, ut voluit S. Gregorius et S. Bernardus. Sive aliqua alia, ut vult Origenes. Unde vocem dilecti, indicante amore, agnoscentis, et exultans sponsa exclamatur: En dilectus meus adest; hæc enim est vox dilecti mei, quam audio, qui ut video summam mei curam gerit, nec aliud agit, quam ut meum amorem,

tranquillitatem, pacem, omneque bonum curet et promoveat: quare instar hinnuli et capreae cellerrime transilii montes et colles, ut mihi adit et succurrat. Ita Joannes Carmelita: « Vox, inquit, dilecti mei, que una id poterit, vi sua divina sonuit, et expropefedit me. »

Tripliciter hæc gnomo potest exponi, primo, de Christi incarnatione, q. d. Ecco Ecclesia christiana, jam nascente Christo, exortiens in B. Virgine, S. Josepho, apostolis et discipulis, amore Christi languens et suspirans, ut ipse genius humanum a peccato et morte redimit, inepio jam audire vocem ipsius tum per se predicantis, tum per Joannem Baptistam, ut volunt tres Patres apud Theodoretum: hujus enim vox fuit vox Christi; unde ipse ait: « Vox clamantis (scilicet Christi) in deserto: Parate viam Domini, » *Isai.* XL, 3 et *Matth.* III, 3. Ecco ergo Filius Dei venit in carne, ut me redimat, sibi que despondet: « Saliens in montibus, transiens colles. » Per montes et colles omnes angelorum ordines intelligo, quos Christus e cœlo saliens in terram transilivit, ac sub omnibus se dimisit factus homo, juxta illud Davidis: « Minuisti eum paulo minus ab angelis, » *Psal.* VIII, 6, et *Hebr.* II, 7; et ut ait S. Bernardus, *serm.* 53: « Ut hinnulus quippe apparuit parvulus, qui natus est nobis. » Sic et Cassiodorus et Beda: Christus, inquit, est hinnulus, quia factus est humillimus inter homines, et ut ait *Isaias*, cap. LIII, 3, *novissimus virorum*. Addit S. Anselmus Christum esse *hinnulum*, quia nulla carnis mole oppressus, et omnibus virtutibus ornatus, sicut hinnulus incultis distinguitur. Idem vero dicitur *caprea*, ait Justus Origenianus, propter similitudinem carnis peccati, quam assumpsit. Aut per montes et colles intellige sanctos patriarchas et prophetas: quia per medias generationes plurimas, inquit Titelmannus, post longam Patrum præcedentium seriem, tandem de virgine natus mundo apparuit. Quasi enim tot montes et colles transiit, quot ante ipsum præcesserunt diversa generationes Patrum præcedentium, ex quibus secundum carnem processit. Saliit videlicet a monte illo sublimi, patre fidei nostre Abraham in filium Isaac, ab hoc in filium Jacob, indeque in alios, et quasi salubris singulari nostre mortalitati factus vicinior: tandem manifestus in carne nostra mortali apparuit. Saltus ergo præcipuus, cujus hic fit mentio, illo est Dei ad homines admi-